

19. Mensen en kikkers

P.J. Schroevers

Men kan de wereld zien als een verzameling van mensen en mensjes, tezamen met hun producten: kanonnen, fabrieken, mammoettankers en gedrapeerd in een landschap van bergen, rivieren, zeeën en hun eigen braaksel: de steden. Men kan de wereld ook zien als een stelsel van machten, waarvan alle genoemde dingen oorzaak of gevolg zijn. Een ingewikkeld geheel van relaties die zelf weer oorzaak en tegelijk gevolg zijn van dingen, op hun beurt weer oorzaak en gevolg van dingen die enzovoort, uitmondend in de bron van alles.

Zij die volgens de eerste manier kijken, zien een dreiging in het communisme van een stukje Azië. Het bedreigt hun belangen en moet dus bestreden worden. Een brekende mammoettanker is een op zichzelf staande gebeurtenis, heel vervelend maar te verhelpen door een betere scheepsbouw. En voor de honger in India is een 'groene revolutie' in aantocht.

Wie de tweede wereldbeschouwing aanhangen, zien in de opkomst van het communisme in Zuidoost-Azië een logische ontwikkeling, waar ze eigenlijk zelf bij betrokken zijn. Ze zien in de brekende mammoettanker een rampje dat het vanzelfsprekende gevolg is van een ontwikkeling, gebaseerd op groei door concurrentie. En in de honger in India een economische onafwendbaarheid, door roofbouw in stand gehouden.

Mensen van de eerste categorie behoren tot de zgn. 'optimisten' die voor iedere bedreiging een oplossing weten, die voor geen gat gevangen zijn; en zo ja, dan is er altijd nog de maan waar we naartoe kunnen.

Mensen uit de tweede categorie kunnen gelukkiger zijn, maar dat is wel heel moeilijk. Men moet leren een zekere berusting te aanvaarden in iets dat onafwendbaar is. Vaak doen ze moeite om het noodlot van de wereld te keren. Ze zien zelf wel in dat dat een bijna onuitvoerbare taak is. Maar wie weet brandt hun vlam lang genoeg en ver genoeg om ook op andere plaatsen gezien en doorgegeven te worden.

Men kan een stukje natuur, een waterplas, zien als een verzameling van planten en dieren, plantjes en diertjes, tezamen met hun producten. Zoals zuurstof, koolzuur, humusstoffen, verspreid in hun omgeving, het water en hun eigen resten in een laag op de bodem. Men kan een plas ook zien als een stelsel van betrekkingen waarvan alle genoemde dingen, tezamen met al het andere, oorzaak en gevolg zijn. Ecologie heet de wetenschap die zich met dergelijke systeemjes bezighoudt.

Ecologie begint een populair woord te worden, omdat het met het milieu niet zo goed gaat. En daar heeft de mens ook wat mee te maken. Ook onder de ecologen heb je optimisten en wijzen. Ook daarbinnen

zijn mensen die voor geen gat te vangen zijn, die voor ieder probleempje een oplossing weten. Vissterfte? Komt door te veel algen. Een bestrijdingsmiddel eroverheen en het is weer fijn voor de karper. We kunnen weer verder gaan.

Maar de ander ziet de kikkers verdwijnen en hij weet: dat dat het vaasje dat zo makkelijk kapot gevallen is, zich moeilijk weer laat lijmen. Dat wat verdwenen is, komt niet zomaar, misschien nooit meer terug. Hij schrikt van de deskundigheid van zijn tegenspeler. Hij is er bang van, want het is juist die deskundigheid die rechtvaardigt dat er kikkers verdwijnen. Dezelfde deskundigheid die ons zal doen afvragen of de mens nog wel bestaansrecht heeft.

Beide genoemde zaken: de wereld met zijn mensjes, het plasje met zijn dieren, hebben op allerlei manieren met elkaar te maken. Waarom verdwijnt de kikker? Omdat het biologische patroon waarin hij thuishoort, van ademen en assimileren, van eten en gegeten worden, kapot is gemaakt. Waarom is dat kapot? Vanwege de fosfaten die zo vrijelijk op de markt gebracht worden, of door fabrieken op het oppervlaktewater worden uitgebraakt. Waarom gebeurt dat?

Omdat die fabrieken hun omzet moeten vergroten, noodzakelijk om hun concurrentiepositie in de wereld te handhaven. Daarvoor worden dan mammoettankers ingezet, die de ontwikkelingslanden van hun rijkdom afhelfen, zodat een revolutie daar noodzakelijk geacht wordt en een oorlog onvermijdelijk blijkt. Het ligt allemaal griezelig dicht bij elkaar. Daarom zal de ecologie zich richten op zulke kleine objecten, de beperkte zichtbare structuren. Daarom is zijn visie van belang voor onze toekomst. Voor mijn gevoel is dit de enige zin die de ecologie in zijn werk kan vinden.

Hij is de enige die de graadmeter kan aflezen, die hem vertelt hoe droevig het met de wereld gesteld is. Meer niet. Als hij deskundigheid wil geven, laat hij zich dan hieraan houden. Maar laten wij hem ook niet meer vragen.

Het probleem van de milieuverontreiniging is niet in de eerste plaats biologisch. Het is eerder menselijk, maatschappelijk, filosofisch. Het uit zich op allerlei manieren in enorm veel van wat de wereld op dit moment laat zien. Eén aspect daarvan is het biologische: het aspect van het gedrag van de mensen en de invloed op onze fysieke overleving. Dat aspect staat in het centrum van de belangstelling omdat het ons in ons voortbestaan bedreigt. Het is daarom niet onverstandig om de woorden van de ecologen serieus te nemen. Maar luister dan wel naar hem die zich de beperktheid van eigen kunnen bewust is, want anders pakt het juist verkeerd uit.

De roep om deskundigen, die in zoveel officiële verklaringen te horen is, vormt eigenlijk een stukje rechtstreekse hypocrisie. Jarenlang wordt alle macht aan deskundigen gegeven; en als het dan mislukt, dan blijkt de

nodige wetenschap nog in de kinderschoenen te staan, zoals dat zo mooi heet.

Het verstand heeft de mensen ver genoeg gebracht. Ze beginnen nu met de brokken te zitten: kikkers die verdwijnen als een teken aan de wand. Wat we nodig hebben, is wijsheid: niet wat we doen maar wat we moeten laten.

De deskundigheid daarvoor steunt niet op natuurwetten, die wij toch niet kennen. Die steunt op verantwoordelijkheid voor een wereld die *wij* niet gemaakt hebben en waarin ook na ons nog geleefd moet worden. En deskundigen daarvan zijn toch altijd nog met een lantarentje te zoeken.